

Nije sva krivnja ni na Grabmannu. Ona leži i na nama. Mi se nismo pobrinuli, da stranom naučnom svijetu pružimo na kojem njima pristupačnom jeziku jednu povijest našega teološkoga rada kroz vrijeme od 17. vijeka do danas. Mi čak ni za sebe nemamo takovog djela! Imamo samo pojedinačne odlomke rasijane na sve strane. Eto polja rada za naše mlade doktore teologije, kojih imamo lijep broj! Neka istražuju ovo neobrađeno polje i neka ispune praznine, koje čekaju na radnike! A. Ž.

Т. А. Иљинскии: Опыт систематическои Кирилл-Методиевскои библиографии. Под редакциеи и с дополнениами М. Т. Попружеска и ст. М. Романскогo. (Българска Академиа на наукитѣ) Софиа 1934 стр. 302 цена 200 лева.

Život sv. slavenskih prosvjetitelja tako je vezan s kulturnim životom cjelokupnog slavenstva, da se jedan od drugoga ne može rastaviti. Zato se ćirilo-metodsko pitanje ne odnosi samo na ličnost sv. braće, nego ono pretstavlja cijeli sklop jezičnih, književnih, kulturnih i religioznih problema. Sto godina slavenske nauke dalo je toliko umnih radova i u većim djelima i u naučnim člancima rasijanim po svim mogućim časopisima, da se i najboljem stručnjaku vrlo teško snaći. Profesoru moskovskog univerziteta G. A. Iljinskom uz pripomoć dvaju njegovih sunarodnjaka Popruženka i Romanskog, također profesora u Sofiji, pošlo je za rukom sastaviti jedan iscrpan popis i praktičan pregled ćirilo-metodske literature. U svojoj skromnosti oni su taj popis nazvali samo *покушајем*, ali u stvari on je nešto mnogo većega, on je pravi priručnik ćirilometodske bibliografije, sastavljen sistematičnošću i maksimalnom točnošću.

Cijela se knjiga dijeli na dva dijela. Pred njima je predgovor i uvod. Prvi dio obuhvata naučnu literaturu, a drugi popularnu. U prvom dijelu imade tri odsjeka. Prvi odsjek donosi književnost, koja obraduje povijest sv. Ćirila i Metodija. Tu su naznačeni latinski, grčki i slavenski izvori, pa literatura, koja se tiče pojedinih momenata i epizoda iz života sv. braće. U drugom je označena kulturno prosvjetna djelatnost njihova. U detalje je iznesena literatura, koja se tiče pronalaska slovenske azbuke, zatim literarna djelatnost Ćirila i Metodija kao što su: prijevod sv. Pisma, prijevod bogoslužbenih knjiga, poučnih i pravničkih, samostalni i sporni njihovi spisi te izgradnja staroslavenskoga književnog jezika. Treći odsjek obrađuje ćirilometodijsku kulturu; na zapadu među Moravljanima, Slovacima, Ćesima, Lužičkim Srbima i Poljacima; na jugu među Bugarima, Srbima, Hrvatima i Slovencima; na sjeveru među Rusima.

U drugom dijelu obradena je propovjednička katol. i pravosl. bibliografija, pa razni prigodni i jubilejni spisi.

Knjizi je još dodan potpun registar imena pisaca, čija su djela zabilježena, a svega ih ima 3385.

Kao plod 20-godišnjeg marnog rada knjiga je pouzdani vodič u svim pitanjima kako crkvene povijesti među Slavenima tako i razvoja slavenskih jezika. Zato ona ima veliku važnost za istoričara i za lingvistu. Ona će olakšati mnogom istraživaocu posao time, što neće trebati da gubi

dragocijeno vrijeme oko prikupljanja i ispisivanja vrela i literature, jer je sve to u ovom priručniku označeno najvećom točnošću. Jednom riječi naučni rad na ćirilometodskom području bez Ilijinske knjige teško je zamisliti.

J. Pavić.

Павле Поповић : Ђирило и Методије. (Годишњица Николе Чу-пића књ. XLV. стр. 86—121 Београд 1936 i separatno).

Profesor beogradskog univerziteta Pavle Popović sastavio je ovaj životopis sv. slavenskih prosvjetitelja na osnovi najnovijih naučnih rezultata, i ako ne navodi vrela ni literature. Po njegovom mišljenju knez Rastislav je tražio sv. braću kao misionare iz političkih razloga. Godine 861. Franačka se približila Bugarskoj, koja još tada nije bila posve slavenska, a koja je graničila na sjeverozapadu s Moravskom. I Bugarska i Franačka bile su neprijateljski rpoložene prema Bizantu, pa se Rastislav našao u kliještama (str. 91). Sv. braća su putovala u Rim iz ovih razloga: Papa ih je htio predobiti za sebe, »da ih upotrebi kao oruđe za svoju politiku ilirsku i bugarsku« (str. 94), valjalo im isposlovati dozvolu da upotrebljavaju slav. jezik u liturgiji te zarediti mlade svećenike. Za prvi razlog mi nemamo nikakve potvrde u istor. dokumentima, pa je takvo tvrđenje plod subjektivnih kombinacija uobičajeno kod pisaca, koji u papinstvu vide samo političku silu.

»Što se tiče pitanja Filioque«, piše autor dalje, »naši su misionari bili jamačno na gledištu pravoslavne crkve« (str. 98). Ova tvrdnja nije tačna. Danas je utvrđeno, da su sv. Ćiril i Metod bili protiv uvođenja Filioque u simbol vjere, ali nisu bili za tezu Focijevu, da Duh Sv. ne izlazi i od Sina.

Postupak pape Stjepana V. ne da se opravdati, ako je i razumljiv, pošto je baš iste godine Focije izdao svoj spis De Mystagogia i poslao svojim prijateljima na zapadu (nadbiskupu u Grado kod Akvileje). U borbi za čistoću Kristove nauke, nije čudo da je i slav. jezik pretrpio veliku štetu.

Dobro je opazio pisac, da je vrlo karakteristično, što Panonska legenda spominje samo 6 općih sabora, dok ist. crkva ih priznaje sedam. Osim toga da se pape spominju prije imena careva, za kojih su se ti sabori držali. Pisac konstatuje samo činjenice ne upuštajući se u njihovo tumačenje.

Ovaj članak uvaženog profesora spada među najbolje i najiscrpnije popularne rasprave o sv. slavenskoj braći. Šteta je samo što nije oštampiran u više zasebnih otisaka, jer bi tako bio pristupačniji široj čitalačkoj publici.

J. Pavić.